

TAFOFIEL 32 – juli 2016

Inhoudstafel

Kalender – noteer alvast in uw agenda.....	2
Afscheid van secretaris Anne-Mie Havermans.....	3
<i>Linda Van Santvoort</i>	
Bezoek begraafplaats Molenbeek.....	4
<i>Tom Verhofstadt</i>	
Open monumentendagen 2016 – aankondiging.....	6
Collectieregistratie.....	7
<i>Linda Van Santvoort</i>	
Het Monument Faure-Veeran op de begraafplaats van Laken.....	11
<i>Mathijs Tratsaert & Gaston Dauwe, redactionele eindbewerking door Linda Van Santvoort</i>	
Bloemlezing uit de pers.....	17
<i>Pierre Brewee</i>	

EPITAAF KALENDER

AUGUSTUS		
<p>Zondag 21 augustus</p> <p>10u</p> <p>Afspraak Adres: Sint-Jans-Molenbeek, Gentsesteenweg 537-539</p>	<p><u>Excursie</u></p> <p>Begraafplaats Molenbeek met bezoek aan de gerestaureerde grafgalerijen</p> <p>Gids: Tom Verhofstadt, bestuurslid Epitaaf vzw</p> <p><i>Meer hierover op p. 4-5</i></p>	<p><i>Deelname voor leden gratis</i></p> <p><i>Voor niet leden 5 €</i></p> <p><i>Inschrijven vóór 15 augustus 2016 op info@epitaaf.org</i></p>
SEPTEMBER		
<p>zaterdag & zondag 17 & 18 september</p> <p>Doorlopend van 10u tot 18u</p> <p>Afspraak Laken – Onze-Lieve- vrouwvoorplein 16</p> <p>Opgelet : 18 september is autoloze zondag en is Epitaaf alleen met openbaar vervoer te bereiken</p>	<p>OPEN MONUMENTENDAGEN</p> <p><u>Tentoonstelling doorlopend</u></p> <p><u>Rondleidingen op zaterdag en zondag:</u></p> <p>13u00 (Nederlands) 15u00 (Frans).</p> <p>Het thema van de OMD 2016 is “Stijlen gerecycleerd”</p> <p><i>Meer hierover op p. 6</i></p>	<p><i>Deelname is gratis. Inschrijven is niet nodig</i></p>

AFSCHEID VAN ANNE-MIE HAVERMANS

Linda Van Santvoort, voorzitter Epitaaf vzw

Op de bestuursvergadering van 29 maart 2016 nam secretaris Anne-Mie Havermans ontslag uit de raad van bestuur van Epitaaf. Haar drukke professionele agenda laat niet toe om het engagement - dat ze jarenlang heeft kunnen aanhouden – te blijven garanderen.

Het bestuur van Epitaaf kan niet anders dan deze beslissing respecteren maar ziet een actief en geëngageerd bestuurslid toch met spijt in het hart vertrekken.

Anne-Mie was vanaf 2002 actief betrokken bij de werking van Epitaaf als effectief lid en werd vanaf 2004 lid van de raad van bestuur. Haar belangstelling voor funerair erfgoed gaat al veel vroeger terug; In 2000 studeerde Anne-Mie Havermans af aan de Universiteit Gent als kunstwetenschapper met een studie over het Antwerpse Schoonselhof, een werk waar ze al vele jaren meer bezig was.

Anne-Mie was op alle fronten actief en werkte mee aan de ontplooiing van de vereniging door haar inbreng bij de vele activiteiten (tentoonstellingen, rondleidingen, projecten, groene vingers bij klusjesdagen....). Haar enthousiasme werkte aanstekelijk.

Haar ervaring inzake inventarisatie kon ze in de schoot van Epitaaf ten volle ontwikkelen. Het inventarisatieproject van de begraafplaats van Elsene (2008) betekende ook voor haar een belangrijke professionele doorbraak. Intussen is Anne-Mie Havermans dé experte inzake het inventariseren van begraafplaatsen in Vlaanderen.

In de laatste jaren heeft Anne-Mie zich in het bijzonder toegelegd op de website en op de Tafofiel en was ze als secretaris van de vereniging de persoon die de communicatie met de leden onderhield.

Wij wensen Anne-Mie veel succes in haar drukke activiteiten en gunnen haar de ‘vrije’ tijd die ze nodig heeft voor haarzelf en haar gezin. Wij hopen haar uiteraard nog vaak te zien tijdens onze activiteiten. Het bestuur van Epitaaf dankt Anne-Mie – mede namens alle leden – voor de jarenlange inzet.

Tijdens de Open Monumentendagen
september 2015

BEZOEK AAN DE GRAFGALERIJEN VAN SINT-JANS-MOLENBEEK

zondag 21 augustus 2016

10u00

Tom Verhofstadt

Een jaar na ons eerste bezoek aan de werf van de restauratie van de graf galerijen op de begraafplaats van Sint-Jans-Molenbeek gaan we een stand van zaken opnemen van dit uitzonderlijke monument. De restauratie is ondertussen afgerond en de graf galerijen werden door de gemeente plechtig ingehuldigd op zaterdag 11 juni 2016.

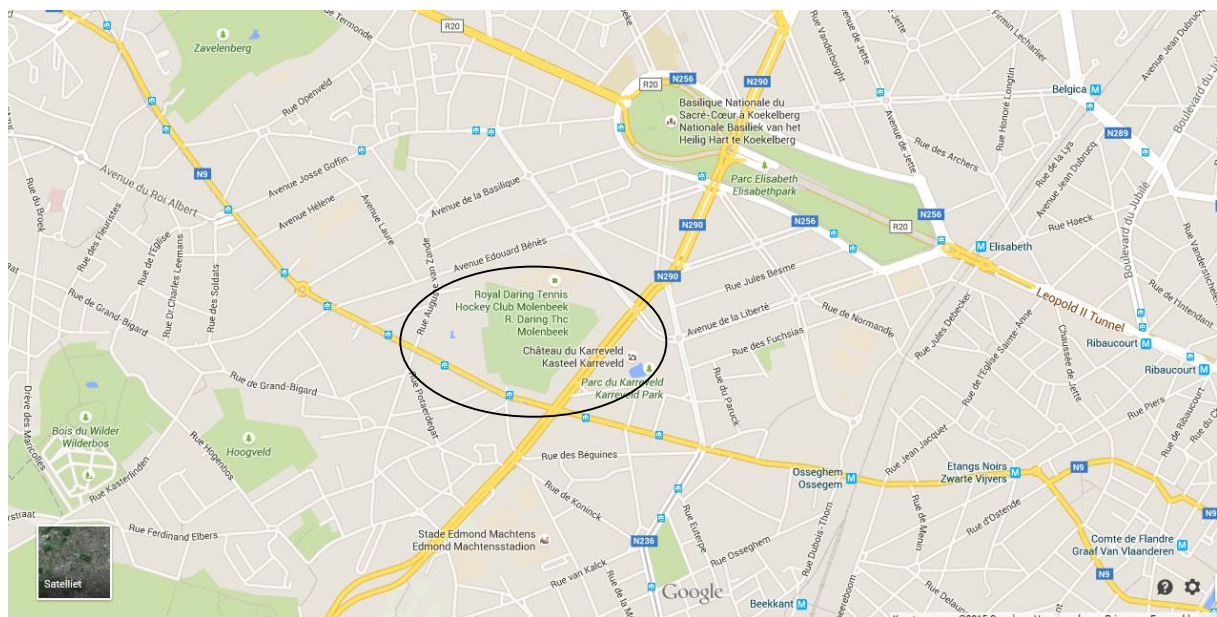
Foto T. Verhofstadt
25/04/2016

De gemeentelijke grafplaats van Molenbeek werd ontworpen door architect Joseph PRAET en ingehuldigd op 16 augustus 1864. Zij was een van de eerste begraafplaatsen in de Brusselse agglomeratie aangelegd in toepassing van het arrest van het Hof van Cassatie van 13 februari 1864 waarin het beheer van de kerkhoven werd overgedragen aan de burgerlijke macht.

De Molenbeekse graf galerijen vormen een merkwaardig architecturaal geheel. Ze zijn gebouwd in een sobere neoklassieke stijl en bezitten een opvallende eenheid ondanks de verschillende opeenvolgende bouwcampagnes. Deze coherentie in de bouwstijl werd waarschijnlijk gevrijwaard omdat de gemeente gedurende de vele bouwcampagnes als bouwheer optrad. De opmaak, de inrichting en de uitvoering van de galerijen getuigen van veel originaliteit. De architecturale verhoudingen en de sobere stijl verlenen aan het geheel een monumentaal karakter.

Uiteraard wordt er eveneens een rondleiding op de begraafplaats van Molenbeek voorzien met werk van architect Victor Horta en beeldhouwers Ernest Salu, A. Vandevoorde, G. Vandevoorde, J. Witterwulghé, C. Bataille, Alfred Courtens, Alphonse Van Laenen en Victor Voets. We houden halt bij uitzonderlijke grafmonumenten voor Eugène Laermans, Henry Meuwis en Sander Pierron.

De begraafplaats van Molenbeek is gelegen op de Gentsesteenweg 537-539. Zij is bereikbaar met het openbaar vervoer via Bus 49 (Halte Begraafplaats Molenbeek) of via Tram 19 of 82 (Halte Begraafplaats Molenbeek).

OPEN MONUMENTENDAGEN - BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

ATELIER SALU & KERKHOF LAKEN

ZATERDAG 17 SEPTEMBER
ZONDAG 18 SEPTEMBER

Samen met de Erfgoeddag vormen de Open Monumentendagen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een vaste afspraak in de agenda van Epitaaf vzw, dit jaar is het niet anders. Traditioneel worden deze dagen georganiseerd in het derde weekend van september: **17 en 18 september** met dit jaar als thema "Stijlen gerecycleerd".

Zodoende hebben we in het atelier Salu een tentoonstelling samengesteld met als titel '**Keuze te over / l'embarras du choix**'. De begraafplaats van Laken wordt immers gekenmerkt door een grote stijldiversiteit in de graftekens. De opdrachtgevers vonden hun inspiratie in modelboeken die een brede waaier aan vormen en stijlen tentoon spreiden. De ambitie om een uniek grafmonument tot stand te brengen en zo de persoonlijkheid en de status van de familie tot uiting te brengen stimuleerde ontwerpers (kunstenaars, architecten) om het beste van zichzelf te geven. De keuze van de stijl was zelden vrijblijvend en is in verband te brengen met de sociale en ideologische achtergronden van de opdrachtgever(s).

In de tentoonstelling worden graftekens in uiteenlopende stijlen belicht en kan de bezoeker kennis maken met het creatieproces dat achter een grafteken schuil gaat (tekeningen, maquettes, oude foto's). In de vernieuwde archiefruimte kunnen de bezoekers kennis maken met de inspiratiebronnen van de grafmakers Salu. De link naar de nabijgelegen begraafplaats en de daar aanwezige graftekens wordt gemaakt tijdens de rondleidingen.

De tentoonstelling is tot stand gebracht in samenwerking met studenten van de Master Kunstwetenschappen van de Universiteit Gent.

6

Het atelier is open telkens van 10u tot 18u. Er worden ook rondleidingen op het kerkhof van Laken voorzien op zaterdag en zondag telkens om 13u00 (Nederlands) en om 15u00 (Frans).

Uiteraard is iedereen welkom en we hopen jullie massaal te mogen ontvangen!

COLLECTIEREGISTRATIE EPITAAF – VEEL WERK IS VERZET MAAR NOG EEN LANGE WEG TE GAAN

Linda Van Santvoort

De Vlaamse Gemeenschapscommissie kende in 2014 een projectsubsidie toe aan Epitaaf vzw om te starten met de professionele registratie van de collectie. Na twee jaar noeste arbeid kon op zaterdag 28 mei 2016 tijdens een publieksmoment in atelier Salu het resultaat met trots worden voorgesteld.

Publieksmoment 28 mei 2016: Van L naar R: Gisèle Salu met echtgenoot, Dirk Buelens en Raf Knops

Epitaaf koesterde al vele jaren de ambitie om de collectie te registreren en te ontsluiten maar de vaste kern van vrijwilligers werd ingepalmd door de steeds weerkerende activiteiten zoals Open Monumentendagen, erfgoeddagen, klusjesdagen en ga zo maar door, van afstel kwam meestal uitstel.

Gaandeweg werd duidelijk dat het aannemen van een professionele medewerker de enige manier zou zijn om deze ambitie waar te maken. En zo geschiedde!

In mei 2014 ging Raf Knops, kunstwetenschapper met ervaring in deze, als collectieregistrator aan de slag. Het project werd gespreid over twee jaar en afgerond in april 2016.

De collectie gipsen

Een eerste doelstelling was om de objecten – en dan hoofdzakelijk de vele gipsen- die bewaard zijn in de voormalige ateliers Salu te inventariseren. De collectie is niet beperkt tot alleen die van het beeldhouwersgeslacht Salu maar bevat ook de niet onbelangrijke verzameling gipsen van het bedrijf Beernaert die Epitaaf sinds 2002 in haar collectie heeft opgenomen. Voor de collectieregistratie viel de keuze op ADLIB, een programma dat door vele musea gehanteerd wordt.

De registratie werd systematisch aangepakt, kamer per kamer. Alle stukken werden één voor één uit de rekken gehaald, gereinigd, van een nummer voorzien en gefotografeerd. Deze reeks van handelingen gebeurde met de grootste zorg. De registratie lijkt op het eerste zicht een ‘routine’ kwestie maar is dat geenszins. Bij de registratie moet immers nagedacht worden over de structuur van de collectie, wordt de terminologie op punt gesteld en moet ook elk object liefst zo nauwkeurig en consequent mogelijk geïdentificeerd worden en van een korte beschrijving worden voorzien. Elk woord is daarbij van tel vermits belangrijk voor het resultaat van latere zoekfuncties.

‘Afstofdag’ 2014, met hulp van vrijwilligers

Op regelmatige tijdstippen was de hulp nodig van de vrijwilligers bij het ontstoffen en bij het herplaatsen van de vele objecten. Voor Epitaaf was dit een zeer leerrijke ervaring. Hoewel voor sommigen onder ons de collectie vertrouwd is bracht dit proces toch heel wat ongekende en onverwachte informatie aan het licht.

De nauwkeurige registratie van de gipscollectie is de eerste en noodzakelijke stap om het rijke patrimonium van Epitaaf vzw van onder ‘het stof te halen’ (letterlijk in dit geval).

De foto’s Salu

Wie de tentoonstellingen van Epitaaf vzw bezoekt heeft al kunnen kennis maken met het rijke foto-archief van het beeldhouwersgeslacht Salu. Het zijn foto’s die uiteenlopende aspecten van de activiteiten van het atelier in beeld brengen. De collectie bestaat uit glasnegatieven, acetaat negatieven en ook vele foto-afdrukken. Al geruime tijd is Epitaaf bezig met het digitaliseren van de foto’s. Eerst kwamen de glasnegatieven aan de beurt en later – met de hulp van het AMVB – werden de foto’s ingescand. De registratie van de foto’s in de ADLIB databank zal toelaten de beelden van metadata te voorzien en zodanig de foto’s te koppelen aan de objecten en aan het archief.

Het archief van de Salu’s

Aanvankelijk was het de bedoeling om in het eerst project ook de registratie van het archief Salu op te nemen. Maar snel bleek dat niet haalbaar en wel om verschillende redenen. Voor de registratie van

een archieffonds is immers een specifieke expertise vereist en de omvang van het archief was ook van die aard dat Epitaaf de 'klus' aanvankelijk had onderschat.

Ontwerpen van Salu voor het monument Halot

In januari 2015 werd de hulp ingeroepen van het AMVB om met de daar aanwezige expertise en ervaring Epitaaf in deze opdracht bij te staan. Na overleg werd beslist om het Salu archief tijdelijk onder te brengen bij het AMVB en daar een archivaris onder begeleiding aan het werk te zetten. In de zomer van 2015 kon Céline Hauwaer als archiviste gedurende één maand onder vrijwilligerscontract aan de slag. Zij maakte de eerste aanzet tot wat uiteindelijk een heel project zou worden. Met een projectsubsidie van de VGC kon archivaris Dirk Buelens van januari tot en met mei 2016 aan de slag.

Het volledige Salu-archief werd gereinigd en verpakt en de structuur van het archief werd in een helder overzicht gegoten. Die structuur werd in de ADLIB archiefmodule ingevoerd.

Net zoals bij de registratie van de objecten werd deze speurtocht door de archieven een ware (her)ontdekking die veel informatie aan het licht bracht.

De collectieregsitratie in cijfers

De Adlib museum module telt vandaag 902 records waarvan 290 betrekking hebben op de collectie van het atelier Salu en de andere op Beernaert. 337 glasnegatieven zijn eveneens in de Adlib museum module ondergebracht. De foto's werden in de archief module ondergebracht en dat zijn er nu al 579.

Een dankwoord is hier op zijn plaats

Op 28 mei tijdens het publieksmoment kon Epitaaf al duidelijk maken dat er dankzij dit project een grote stap is gezet in de richting van een professionele aanpak voor de bewaring en ontsluiting van de

collectie. De vzw dankt bij deze dan ook uitdrukkelijk de VGC die dit alles mogelijk maakte. De samenwerking met het AMVB verliep in de beste verstandhouding. Het project bracht Epitaaf in contact met enkele gedreven medewerkers; wij hopen Raf, Dirk en Céline ook in de toekomst in onze werking te kunnen betrekken.

Het vervolg

Binnenkort zal het archief uit het AMVB terugkeren naar het atelier Salu. Dit was de uitgelezen kans om ook onze archiefruimte te reorganiseren. Eind juni werden er op maat gemaakte archiefkasten geïnstalleerd. Epitaaf hoopt op korte termijn aan de slag te kunnen in een ordelijk en degelijk ingerichte archief- en documentatieruimte.

De collectieregistratie is echter nog niet helemaal voltooid. Sommige deelfondsen zijn nog niet ingevoerd (archief Beernaert, gipsen Houtstont etc.) en de adlib databank kan nog verder aangevuld worden met gegevens. Hier wacht een zoveelste uitdaging voor de vrijwilligers van Epitaaf vzw.

De archiefrekken wachten om opgevuld te worden.

HET MONUMENT FAURE-VEEREN OP DE BEGRAAFPLAATS VAN LAKEN

Onderzoek : Masterstudenten Kunstwetenschappen Universiteit Gent
(academiejaar 2014-2015)

Gaston Dauwe & Mathijs Tratsaert

(redactionele eindbewerking: Linda Van Santvoort)

Inleiding

Verscholen achter het monumentaal grafmonument van Ferdinand Nicolay bevindt zich in perk 8 op het kerkhof van Laken het monument waaronder Abraham Faure en zijn echtgenote Margherita Veeren begraven liggen.

In alle opzichten valt dit grafmonument uit de toon, de schaal is bescheiden waardoor in sterk contrast met de omgeving, maar het is toch vooral de sobere en moderne vormtaal die uitzonderlijk is voor het Lakense kerkhof.

Foto Mathijs Tratsaert (november 2014)

Een eeuwigdurende vergunning¹

Op 1 oktober 1922 sterft Margherita Veeren, echtgenote Faure. De dag nadien dient Abraham Faure een aanvraag in bij de stad Brussel om een eeuwigdurende vergunning te bekomen op het kerkhof van Laken, dicht bij zijn woonplaats in de Mellerystraat. Dezelfde dag betaalt hij contant het verschuldigd bedrag van 1800 frank. Het betreft een *“concession en plein terre”*.

Op de concessie-aanvraag wordt volgende tekst bijgeschreven

« Cette concession est destinée à la sépulture de mon épouse Veeren, Marguerite, Cornélie, Adrienne, décédée le 1er octobre 1922, ainsi qu'à la mienne éventuellement. »

¹ Gegevens afkomstig uit het concessiedossier van het grafteken, archief begraafplaats Laken.

Abraham Faure moet een voorgevoel hebben gehad, hij overleefde zijn echtgenote amper drie weken en sterft op 20 oktober 1922.

Wanneer op 16 maart 1923 Ernest Salu een aanvraag indient voor de oprichting van het monument dan handelt hij in naam van zoon William Eduard Faure.

Hoe een familie van dominees in Brussel verzeilde²

Dr. Abraham Faure

De grootvader van de alhier begraven Abraham Faure droeg dezelfde naam Abraham. Hij werd geboren te Stellenbosch op 29 augustus 1795. Gedurende 45 jaar was hij predikant van de Groote Kerk te Kaapstad, behorend tot de Nederduitse Hervormde Kerk. Hij was ook medestichter van de voorloper der universiteit van Kaapstad. Hij ontving een eredoctoraat aan de universiteit van de Rutgers college in New Brunswick, V.S.A. Hij stond bekend om zijn orthodoxe, streng Calvinistische principes. Ook zijn jongste broer, dr. Philip Eduard Faure was als leraar bedrijvig in de Nederduits Gereformeerde Kerk³. Abraham Faure stierf te Kaapstad op 27 maart 1875.

Dr. Hendrik Faure

Hendrik Faure werd geboren te Kaapstad op 17 augustus 1828⁴. Hij was doctor in de theologie en was de eerste gevestigde leraar aan de gereformeerde gemeente van Pieter Maritzburg (Zuid Afrika). Nadien werd hij voorganger van de Nederlandse gemeente der vrijgemaakte slaven te St.-Stephen in Kaapstad⁵. Hendrik Faure werd bekend door het feit dat hij de opwekkingsbeweging – een opleving van het piëtisme- die in Amerika en Engeland was ontstaan, mee hielp ontwikkelen in Nederland tussen 1860 en 1870. Hij predikte zeer methodistisch. Een van zijn zonen ging over naar de Apostolische Kerk. Een andere zoon werd Hervormde predikant te Rheden(NI)⁶. Hendrik Faure stierf in 1898.

² Deze gegevens zijn gebaseerd op het stamboomonderzoek : <https://www.genealogieonline.nl/stamboom-cardinaal/11053.php>

³ De Nederduits Gereformeerde Kerk wijzigde haar naam in 1816 tot “Nederlandsche Hervormde Kerk”. In 2004 werd een fusie aangegaan tussen de Nederlandse Hervormde Kerk en de Evangelisch-Lutherse Kerk met de naam van Protestantse Kerk in Nederland (PKN)

⁴<https://www.genealogieonline.nl/genealogische-databank-maassluis/143174.php>

⁵ *Nieuw Nederlandsch Biografisch woordenboek* (NNBW), 1930, dl. 8, 533-534.

⁶ *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme*, deel 3, Kampen, 1988, p. 113.

Drs. Abraham Faure

Abraham William Frederik Alewijn Faure werd geboren te Pieter Maritsburg op 6 september 1854 als zoon van Hendrik Emanuel Faure en Maria Joanna Louisa Alewijn. Hij huwde in Nederland met Margherita Cornelia Adriana (Mary) Veeren die geboren was op 5 mei 1852.⁷

Abraham Faure werd in eerste instantie Nederlands Hervormd predikant te Hemmen (Gelderland, NI.), nadien predikant der Engels-Nederlandse Gemeente te Kortrijk, zulks tot 1889. Ten slotte was hij als Engel verbonden aan de Apostolische Kerk te Brussel⁸. In deze hoedanigheid was hij woonachtig te Brussel (Laken), waar hij ook zal sterven.⁹

Abraham Faure en Margherita Veeren hadden zes kinderen, waarvan twee dochters en vier zonen. De bekendste, Hendrik Carel William Faure (1882-) was burgerlijk ingenieur, afgestudeerd aan de universiteit van Gent.¹⁰ Het was deze zoon William die de opdracht ondertekende om het grafmonument op te richten. Hij woonde op het slot Cantecroy te Mortsel dat in 1937 gerestaureerd werd door architect Jean-Victor De Rom.¹¹

Het grafteken

Het grafmonument voor het echtpaar Faure-Veerens werd in 1922 ontworpen door de Brusselse architect Jean Victor De Rom (1893 – 1986) en is uitgevoerd in 1923 door Ernest Salu II (1885 – 1980). Zoals vele graven op het kerkhof bestaat ook dit graf uit een rechtopstaande stèle, hier op een kleine sokkel, met daarvoor een perk met een funerair tuintje. Opmerkelijk is het in de stèle ingewerkte kruis, dat we steeds zien terugkeren in het funeraire oeuvre van De Rom (cf. infra). De stèle is geometrisch uitgevoerd met een strakke lijn die aan de art deco doet denken. Het monument is 2m hoog, 1m breed en 2m diep en is opgetrokken in blauwe hardsteen die op verschillende plaatsen gefrijnd is.

Foto Mathijs Tratsaert (november 2014)

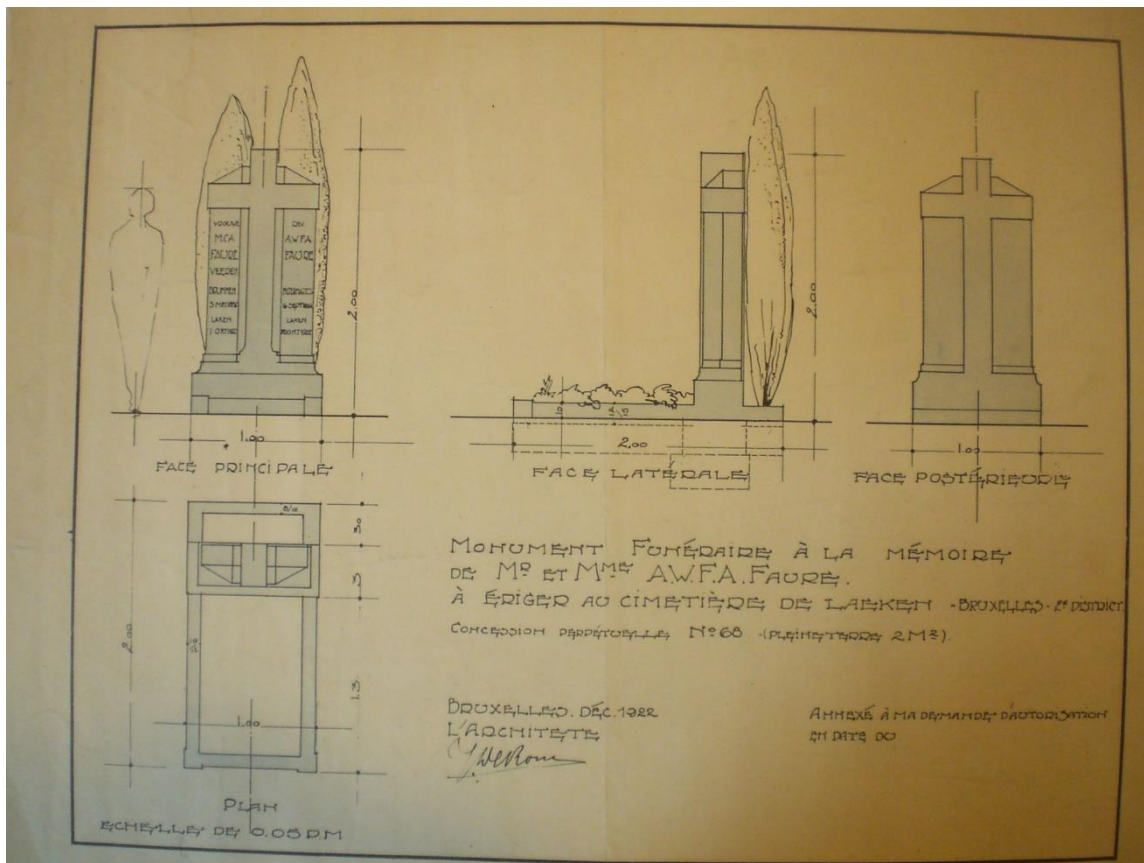
⁷ <https://www.enealogieonline.nl/stamboom-versteeg/l2003.php>

⁸ Engel = voorganger.

⁹ De Mellerystraat bevindt zich dicht bij de Onze Lieve Vrouwekerk van Laken en is palend aan het koninklijk domein van Laken.

¹⁰ <http://www.iisg.nl/ondernemers/pdf/pers-0466-02.pdf>

¹¹ M. Culot, E. Hennaut, L. Liesens, *Catalogue Des Collections Archives d'Architecture Moderne, Tome II*, Brussel, 1999, p. 160. (<http://aam.be/wp-content/uploads/2014/11/De-Rom-Jean-Victor.pdf>)

Ontwerp voor het monument Faure-Veerens, arch. Jean Victor De Rom, (AAM, Brussel)

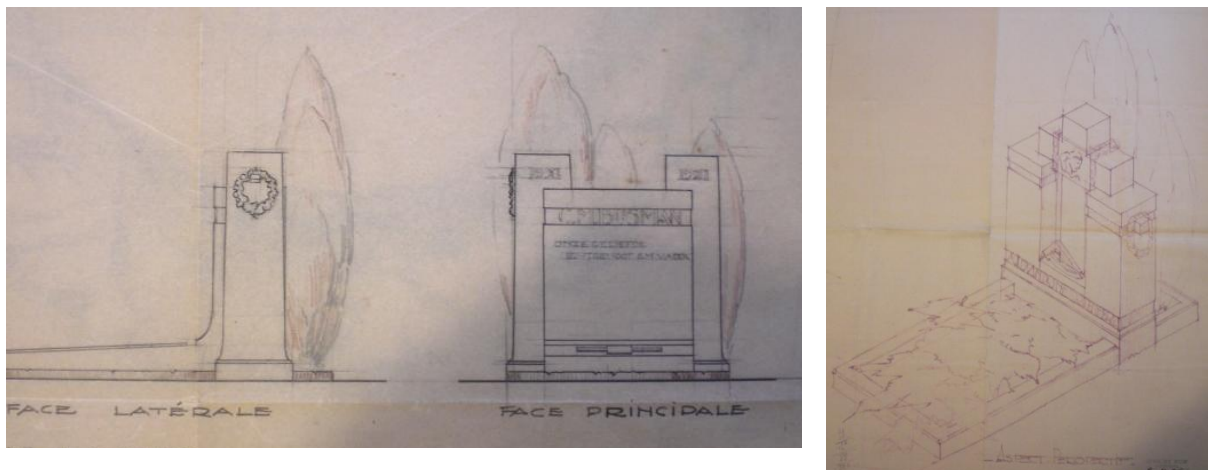
Architect Jean Victor De Rom (1893 – 1986)

Over de carrière van deze inmiddels wat vergeten architect zijn we goed ingelicht dankzij zijn archief dat bewaard is in het Archives d'Architecture Moderne (AAM) te Brussel.¹²

De Rom begon zijn loopbaan in 1911 als assistent in het atelier van architect Gustave Maukels (1856 – 1933) na een opleiding aan de “École Industrielle de Schaerbeek” en de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, waar Maukels in die periode doceerde. Vanaf 1924 ging De Rom als zelfstandig architect aan de slag. Zijn uitgebreide oeuvre omvat villa’s, appartementsgebouwen, funeraire en religieuze architectuur, interieurs, winkels en sociale woningen. Hoewel hij afkomstig was uit Brussel en zijn atelier zich bevond in Sint-Lambrechts-Woluwe, werkte De Rom ook vaak in de regio rond Antwerpen. De reden hiervoor ligt wellicht bij zijn goede relatie met de families Bosman, Van den Heuvel en Spenberg, voor wie hij de magazijnen en winkels in Brussel verbouwde en meerder malen villa’s ontwierp in de omgeving van antwerpen. Voor dezelfde families Bosman, Van den Heuvel en Spenberg ontwierp De Rom ook grafmonumenten (infra). Tussen 1929 en 1939 ontwierp hij verschillende wooncomplexen voor de “Société des habitations à bon marché d’Anderlecht”. Zijn laatste gedateerde opdracht, de heraanleg van een tuin, voerde hij uit in 1972. De Rom stierf te Sint-Lambrechts-Woluwe in 1986.

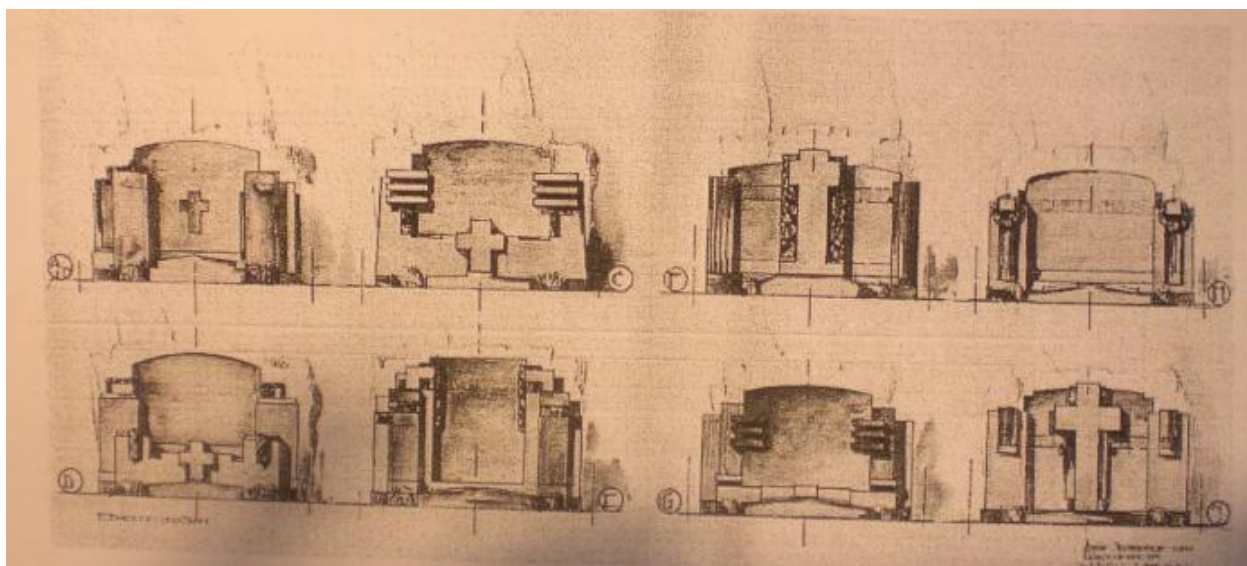
¹² Jean Victor De Rom (1893-1986) in : Catalogue des collections AAM, op.cit. p. 152-163.

Jean Victor De Rom ontwierp naast het grafmonument Faure-Vereen nog vier andere grafmonumenten waarvan de tekeningen bewaard zijn gebleven. Het grafteken voor C.M. Bosman op de begraafplaats van Ekeren-Hoogboom dateert eveneens van 1922. Veel later in 1933 volgt een ontwerp voor een grafteken voor de familie A. Champy. In 1937 ontwerpt Jean Victor De Rom het grafteken voor Jufvrouw A. Sparenberg in Antwerpen. In 1939 volgt een ontwerp voor het grafteken van J.G. Bosman te Ekeren. Tenslotte is een ontwerp bewaard daterend van 1940 voor het grafmonument C. Van den Heuvel te Braschaat.

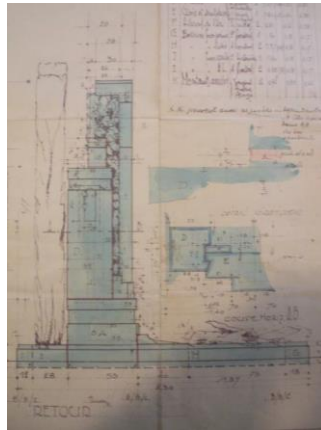
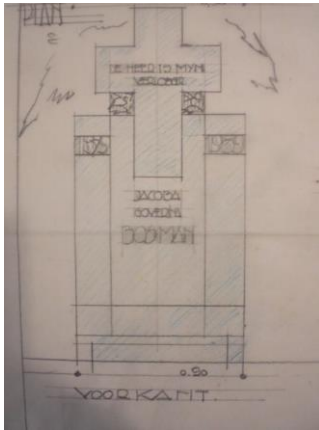

L: Ontwerp voor het grafmonument C.M. Bosman, Ekeren-Hoogboom, 1922, J-V. De Rom (AAM Brussel)

R: Ontwerp grafteken Sparenberg, 1937, J-V De Rom (AAM Brussel)

Ontwerpen grafteken Champy, 1933, J-V De Rom, (AAM Brussel)

L: grafteken Bosman, 1939, J-V De Rom (AAM Brussel)
R: grafteken Van den Heuvel, 1940, J-V De Rom (AAM Brussel)

Opvallend bij de grafteken die De Rom ontwierp is de steeds terugkerende typologie: in de stèle is een kruis ingewerkt. Ook de funeraire tuin is een kenmerk dat vaak voorkomt. Op het grafmonument voor mevrouw J.G. Bosman uit 1939 heeft De Rom, net zoals is uitgevoerd op het monument in Laken, een vers geplaatst met bijbelse referentie. Op de armen van het kruis staat er te lezen: 'De heer is mijn verlosser'.

De eenvoud van het grafteken van de familie Faure-Veeran wordt gecompenseerd door de aandacht voor de afwerking van de typografie.

Zowel op de ontwerp-tekening als op het monument zelf valt uit de nauwgezette schriftuur op te maken dat er voordien is nagedacht over de uitvoering van de epigrafie en De Rom dit ook als onderdeel beschouwde van het ontwerp.

Foto's Mathijs Tratsaert

De letters zijn geschreefd en de horizontale streepjes zijn op het gehele grafmonument golvend uitgewerkt. De uitvoering van de cijfers is, in tegenstelling tot de lettertekens, opmerkelijk gestileerd. De uitwerking van de epigrafie is te situeren in de overgang van de art nouveau naar de art deco.

The lord is my shepherd

Het opschrift “The Lord is my shepherd” dat is aangebracht op de horizontale arm van het kruis is – hoewel niet voorzien op de ontwerptekening - het meest in het oog springend kenmerk van dit grafteken.

Het vers vormt de aanzet tot psalm 23 waarin de dichter spreekt over JHWH als zijn Herder die zijn leven richting geeft, zelfs in moeilijke omstandigheden. De psalm wordt toegeschreven aan koning David en wordt beschouwd als een van de

oudst bekende pastorales die wordt geciteerd of gezongen in de protestantse gemeenschap bij moeilijke omstandigheden en bij begrafenissen.

BLOEMLEZING UIT DE PERS

Pierre Brewee

Pierre Brewee volgt wat er verschijnt m.b.t. funerair erfgoed in de pers en media op de voet. Hij maakt voor ons een korte samenvatting. In geen geval heeft deze bloemlezing de bedoeling om volledig te zijn maar is ze eerder opgevat om er trends in aan te wijzen en soms ook de berichten van een kritische noot te voorzien.

17

Bree: mijmerplek ingehuldigd voor ouders van overleden kinderen

Op begraafplaats de Kluis in Bree werd een mijmerplek voor ouders van overleden kinderen ingehuldigd, een bezinningsruimte, een levend kunstwerk van kunstenaar Will Beckers getiteld ‘Memory’. Het kunstwerk kwam er op vraag van Hilde Das, inwonerster van Bree die zelf twee kinderen verloor. Natuurlijk kunnen ook andere mensen hun dierbaren gedenken op deze plaats. “In onze jachtige samenleving hebben we plekken nodig waar we tot rust kunnen komen,” aldus schepen Liesbeth Van der Auwera, “en we vonden dan ook dat zo'n 'mijmerplek' een waardevolle aanvulling zou zijn op begraafplaats De Kluis.”

Kunstenaar Will Beckers is gespecialiseerd in 'Land Art': het werken met natuurlijk materiaal in interactie met de omgeving. Samen met Hilde en de mensen van de Breese groendienst werkte hij een concept uit voor het levende kunstwerk 'Memory': een halfopen ronde constructie die slingert langs de vijver op de begraafplaats. Tussen de slinger werden willekeurig geplaatste zitplaatsen voorzien.

Will Beckers: “Het is een vlechtwerk waarin tussen de dode takken ook levende planten en jonge bomen werden opgenomen. Net zoals het leven zelf is het een dialoog tussen natuur en mens, waarbij vergankelijkheid en nieuw leven de basis van het werk vormen. Door de keuze van de materialen gaat het werk volledig op in de omgeving.”

Sint-Gillis Dendermonde: beschermde graven vernield

Vandalen hebben op het oudste deel van de begraafplaats van Sint-Gillis-Dendermonde liefst 36 graven vernield, waarvan de meeste beschermd waren als erfgoed. De schade is enorm. De meeste graven dateren van begin jaren 1900 en hebben vaak unieke zerken. Stad en politie doen een oproep naar getuigen. Wie iets gezien heeft of info heeft die van belang kan zijn, neemt contact op met de politie van Dendermonde via 052/25.12.00 of annemieke.desmedt@dendermonde.be.

Sint-Maria-Lierde: urnenbos aangeplant

Naast het ossuarium aansluitend op de begraafplaats van Sint-Maria-Lierde liet de gemeente Lierde een urnenbos aanleggen. “Als groene gemeente mochten we niet achterblijven op het vlak van milieubewustzijn”, zegt schepen Marc De Ville (Open VLD). “Daarom bieden we aan onze bewoners op het kerkhof van Sint-Maria-Lierde een nieuwe manier van ecologisch gedenken aan, het urnenbos”. Op een grasperk waarop een tiental eiken zijn geplant, worden de asurnen in de grond begraven. Het wordt een extra mogelijkheid naast de begraafing in volle grond, columbarium of asverstrooiing en urneveld. Enkel een composteerbare variant van de klassieke asurne, gemaakt van natuurlijke biologisch afbreekbare materialen zoals zand en plantenextracten, is toegestaan: de urne zal dus binnen een beperkte termijn opgaan in de natuur. De gemeente richt zich eerst en vooral op mensen die duurzaamheid belangrijk vinden. De terugkeer van een dierbare overledene naar de natuur draagt trouwens ook bij aan het rouwproces. Om de natuurlijke uitstraling van het urnenbos als gedenkplaats te versterken, worden er geen gedenktekens zoals grafzerken, ornamenten of bloemstukken toegestaan. Omdat niemand precies zal weten waar de urnen begraven zijn, is het verboden om het urnenbos te betreden. Nabestaanden nemen afscheid van hun dierbare aan de rand van het perk. Voor hen wordt een rustbank geplaatst.

Ninove krijgt begraafplaats voor huisdieren

De stad Ninove krijgt tegen begin volgend jaar een begraafplaats voor huisdieren. Het dierenkerkhof komt vlak naast het gewone kerkhof aan de Denderhoutembaan. Het is de bedoeling dat mensen er hun huisdier kunnen begraven, boerderijdieren horen er niet thuis. Naast een begraafplaats zullen er ook strooiweiden en urnen voor dieren komen. Het dierenkerkhof zal zowat 50 bij 50 meter groot zijn, met een aparte ingang. Een groene buffer errond zal voor een duidelijke scheiding tussen mensen en dieren zorgen. Naast een apart reglement zal ook de indeling van het terrein bekeken worden. Het ene dier is groter dan het andere en heeft dus een groter graf nodig. Het stadsbestuur wil ook graag een onderscheid in de graven al naargelang de diersoort.

Ook Haaltert maakt plaats voor dierenbegraafplaats

Naast de begraafplaats van Haaltert, langs de Houtmarkt, zou voor 2018 een kleine dierenbegraafplaats komen. De terreinen zijn beschikbaar, nu moet er nog een gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP) worden opgesteld. Administratief moet er dus nog heel wat gebeuren, maar Haaltert is ermee bezig. Op de dierenbegraafplaats zouden kleinere huisdieren begraven kunnen worden.

Brakel: begraafplaatsen krijgen wilde bloemenweiden

Ook op de Brakelse begraafplaatsen komt er steeds meer en meer ruimte vrij, omdat er steeds minder gekozen wordt voor een graf: mensen kiezen meer en meer voor crematie, urnen nemen steeds minder plaats in en vaak wordt gekozen voor uitstrooiing op de strooiweide. Daardoor komen er op de begraafplaatsen grote percelen vrij en die ruimte wil het bestuur mooi en nuttig opvullen. De gemeentelijke milieuraad stelde voor deze percelen om te toveren tot wilde bloemenweiden en het gemeentebestuur volgt dit advies. De begraafplaatsen van Nederbrakel en Opbrakel zijn de eerste begraafplaatsen waar de gemeente een deel van het terrein heeft ontruimd om te experimenteren met wilde bloemen. Deze bloemenweiden zorgen niet alleen voor een mooie en rustgevende omgeving maar zijn ook ecologisch heel nuttig: ze trekken bijen en andere insecten aan en samen met de Brakelse scholen zorgt het gemeentebestuur ook nog voor bijenhotelletjes.

Evergem: vroegere drukkerij wordt dierencrematorium

Frédéric Vandersmissen en Sophie Brepoels bouwen hun voormalige drukkerij in Evergem om tot het allereerste dierencrematorium in Oost-Vlaanderen, compleet met afscheidsruimtes en strooiweide. Drukkerij Algra Print in de Evergemse industriezone Durmakker zal dus vanaf eind juni onderdak bieden aan 'Dierencrematorium Oost-Vlaanderen', afgekort DCOVL, het allereerste dierencrematorium in de provincie Oost-Vlaanderen. Meer info rond dit nieuwe dierencrematorium vindt u op volgende webpagina: www.crematoriumdieren.be

Temse: 86 graven beschermd als erfgoed

Op het kerkhof van Temse worden 86 graven beschermd als monument. Kunstwetenschapper Ann Depestel maakte tien jaar geleden een thesis (Ugent) over de gemeentelijke begraafplaats in de Gasthuisstraat. Ze bestudeerde 86 historische graven langs de oudste muren. Het resulteerde in gegidste kerkhofwandelingen en nu dus ook in de bescherming van een aantal graven. Zoals elders werden ook in Temse de doden oorspronkelijk begraven rond de kerk. Toen de Code Napoléon in 1804 bepaalde dat een begraafplaats niet langer rond de kerk mocht liggen, kocht het Gemeentebestuur grond aan in de Gasthuisstraat. De eerste begravingen vonden er plaats in 1820. De oudste graven op het huidige kerkhof dateren van de jaren 1860. Op het kerkhof van Temse zijn er ook twee grafkapellen, van de families Janssens-de Varebeke en Wauters-Braeckman, te bezichtigen.

Ieper: populairste graf

De kleine begraafplaats uit de Eerste Wereldoorlog, aan de rand van Ieper, wordt zowat dagelijks overspoeld door honderden toeristen. Zonder uitzondering houden alle bezoekers halt bij dat ene graf: het graf van soldaat Valentine Joe Strudwick uit het Engelse graafschap Surrey. Wat zijn graf zo

bijzonder maakt, staat gegraveerd in de grafsteen. Hij is gestorven toen hij pas 15 was. Sterker nog, hij tekende in bij het leger toen hij amper 14 was. Het graf van Valentine, jonge vrijwilliger van het 8th Battalion Rifle Brigade, die net als veel van zijn leeftijdsgenoten gelogen had over zijn leeftijd en het 'grote avontuur' niet wou missen, is na de oorlog een ware bedevaartsplek geworden.

Over de jong gesneuvelde soldaat verscheen van auteur Rebecca Stevens in 2014 een boek "Valentine Joe" dat ook in NI vertaling is uitgegeven bij uitgeverij Moon , Amsterdam. Het boek werd bekroond met de prijs Nederlandse kinderjury 2015.

Triestig misbruik van verdriet van rouwende ouders

Weerman Frank Deboosere heeft onlangs een bijzonder triestig bericht op zijn Facebook-pagina geplaatst. Onlangs kreeg hij de vraag van jonge ouders of hij hen door de telescoop eens de ster wou tonen die ze via internet gekocht hadden om zo hun kindje te herdenken dat ze vorig jaar verloren aan kanker. Ze hadden die ster de naam van hun kindje kunnen geven en hadden zelfs een officieel certificaat gekregen van het bedrijf, om het bestaan van de ster te garanderen. Deboosere moest hen jammer genoeg ontgoochelen. Nepfirma's misbruiken het verdriet van jonge ouders en verkopen sterren aan 50 euro per stuk zodat je als ouder je sterrenkindje elke avond slaapwel zou kunnen wensen, maar het is pure geldklopperij en een regelrechte schande. Vandaar de boodschap van de weerman: het heelal is niet te koop, het is namelijk van iedereen, je kan geen ster kopen of er je naam aan geven, zo eenvoudig is het.